

Зроблено висновок, що розв'язання цієї проблеми за допомогою сучасного соціально-гуманітарного знання може сприяти пом'якшенню соціально-політичних проблем сучасного світу.

Ключові слова: соціальна реальність, суспільство, етнос, суб'єкт соціальний, етнічна організація.

Yemelianova Yulia. Ethnos in a Discipline (Object) of Social Philosophy. The author studies the problem of a theoretical definition of ethnos as a subject of social philosophy and social theory and suggests a possible research strategy of ethnocultural processes. The necessity of logical-philosophical generalisation of extensive knowledge accumulated by various branches of human science is grounded in this article. The nature and the role of ethnos as a subject of social reality is could be studied from the position of integral approach and organizational theory.

The author's grounds is an implication that the solution of a given problem by the methods of modern social-humanitarian knowledge may assist the resolution of the modern world's social-political problems.

Key words: Social reality, society, ethnos, social subject, ethnic(al) organization.

Стаття получена 14.11.2014 г.

УДК 316.334.4

Катерина Олещук

Актуалізація ідеї права в державницьких поглядах С. Дністрянського

У статті розглянуто проблему актуалізації ідеї права в державницьких поглядах С. Дністрянського на тлі сучасності. Аналіз провідних положень соціально-правових трактувань науковця показав їх співмірність у багатьох аспектах із сучасністю. Зокрема, це стосується питання самоорганізації народних мас, рівня й напряду соціально-правової освіти як основи державного будівництва та, головне, визначення самого громадянина як суб'єкта активних перетворень у державі.

Ключові слова: ідея права, народ, соціальна спільнота, держава.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сьогоднішні події в Україні змушують учених різних галузей актуалізувати (активізувати) наукові пошуки виходу із суспільної кризи. У світовій спільноті вже існують варіанти вирішення подібних ситуацій, проте кожна країна має свої особливості перебігу соціальних процесів, на які впливають багато не лише фізичних, а й психологічних факторів. Особливості історичного розвитку соціальної спільноти, менталітету народу можуть мати визначальне значення, коли йдеться про розв'язання основоположних моментів становлення держави, вирішення політичних та збройних конфліктів. У таких випадках дуже важливо враховувати глибинні підвалини національних особливостей держави. Тому ми вважаємо за потрібне звернутися до спадщини українських науковців, які не лише розуміли нашу національну специфіку, а й були її відображенням у своїх здобудках. Це уможливить значне підвищення шансів на успіх намагань зберегти незалежність та мир на нашій землі.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Дослідження права в державі в найрізноманітніших інтерпретаціях у науці побутують із часів виникнення держави як такої. Це питання вивчають науковці різних галузей, проте всі теоретичні розробки з цієї тематики можна згрупувати у дві частини, де основним критерієм поділу виступатиме превалююча роль держави (тобто держава як найвища ціль і народ їй підпорядковується) або народу (де держава створена, щоб забезпечити життя народу).

Мета статті – актуалізація ідеї права в державі на матеріалах наукової спадщини С. Дністрянського.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Станіслав Дністрянський – видатний правознавець світового рівня, соціолог, громадський та політичний діяч поч. ХХ ст. Учений, який не лише давав наукове обґрунтування державницьким процесам того часу, а й був безпосереднім їх творцем та учасником. Тому і як науковець, і як громадянин глибоко відчував та розумів напрям, у якому має розвиватися наша держава.

Провідні ідеї в теорії права того часу науковець поділяє на ідеї свободи людини та ідеї суверенності народу поряд із суверенністю держави. Як новий на той час чинник у розвитку держави учений відзначає появу суспільності як суб'єкта змін (дій). Раніше основним рушієм державних змін була влада. Людина

тією чи іншою мірою підкорена владі й підпорядковувалася волі останньої, не маючи вагомого голосу в державних справах. Лише після Французької революції не влада, а інтереси соціальної спільноти стали провідними. Тому основною думкою в теоретичних надбаннях суспільних та правових наук були свобода людини й суверенність народу, а не держави. Відповідно, вплив на ідею права в державі розглядається з двох сторін, соціальної та національної позиції спільноти відносно держави.

Одне з провідних місць у соціологічно-правовій концепції С. Дністрянського займає проблема співвідношення права й держави. Із перших сторінок робіт С. Дністрянського відчувається наукова глибина аналізу досліджуваних ним проблем. Вивчаючи державно-правові питання, науковець із не завжди властивим для правників підходом починає з філософсько-соціальних підвалів буття. Описуючи процеси державотворення, С. Дністрянський зазначає, що все, що діється в історії людства, перебуває в постійному розвитку, а всі історичні події логічно пов'язані однією провідною ідеєю, яка, щоразу, зустрічаючи на своєму шляху різні перешкоди, бореться за існування [2, с. 7]. Так і ідея правової держави на той час лише починала розвиватися. Сьогодні її позиції набагато чіткіші, проте для України шлях становлення досі триває й, напевно, зараз має одну з найбільш активних фаз свого утвердження. Тривалий період переходу від тоталітаризму до демократії тепер ще й ускладнений бойовим конфліктом. Як зазначав Г. Еллінек, погляди якого високо цінував С. Дністрянський, нинішня правова ситуація – це щось значно складніше, ніж зіткнення різних систем законодавства, це протистояння ідей, зіткнення двох різних світів, що належать до двох різних культурних епох [6, с. 8]. І, звісно, перехід цих «культурних епох» не відбувається одномоментно. Ідейна основа права в державі викристалізовується в плінні історії, особливо загострюючись у такі моменти, які сьогодні переживає Україна. «Історія є боротьбою різних змагань, вони перехрещуються між собою, та загальна розвиткова лінія сходить не раз зі свого шляху... Та чимало треба великих війн та революцій, щоб висвітлити провідні ідеї», – зазначав С. Дністрянський [2, с. 7].

Ідея права в науковця підпорядкована народу як соціальній спільноті. Оскільки держава повинна служити цілям народу, то вона має бути видимою ознакою спільноти, – правовою організацією народу. Не держава, на думку науковця, має бути основною метою, а народ [2, с. 14, 15]. Описуючи сам принцип державного права, учений уточнює Платонівське розуміння «панування над собою», яке останній відносить до найважливіших чеснот. С. Дністрянський зазначає, що народна влада в новому розумінні не може бути пануванням над народом (як у Платона), це має бути правління самого народу [2, с. 23]. Народ мусить собою керувати, це правління має виступати у всіх проявах державного життя. Ніде не повинно забракнути цієї безпосередньої функції народу у виконанні державних завдань. Ніхто не сміє над іншим панувати, але всі мають однаково підпорядковуватися під загальне добро народу, так, як сам народ його розуміє, – стверджує науковець. Отже, самоорганізація народу – вихідний принцип ідеї державного права. Ця ідея, на наш погляд, дуже актуальна сьогодні для українців, адже, збагнувши бездієвість влади, люди починають самі організовуватися у найрізноманітніші об'єднання для того, щоб виконати поставлені життям завдання. Свідчення цього нині – Помаранчева революція, особливо події на майдані у 2014 р. і їх продовження сьогодні. Проте «самоорганізація» – поняття, яке в цьому випадку теж відносне. Зараз перед українським громадянином постає особистий вибір, якого способу він притримуватиметься: «держава мусить», позиція, яка здебільшого досі побутувала серед нас, або «я мушу», бо я і є держава, я її пасивна ланка (і закони, і права в державі сприяють такій моїй позиції), або ж я активна складова частина (і закони, і права в державі сприяють такій моїй позиції). Я – об'єкт чи я – суб'єкт? Я пасивний громадянин – і від мене нічого не залежить, і я з цим погоджуюся, чи я жива, активна, діюча частина цілої держави, я є її втіленням. Вибір однієї з цих двох позицій і визначить шлях нашого подальшого розвитку. Очевидно, С. Дністрянський, сам займаючи позицію «суб'єкта» (був активним політичним і громадським діячем, одним із перших авторів науково обгрунтованої ідеї конституційної правової держави), бачив саме такий напрям українського народу.

Розглядаючи питання розбудови правової держави, науковець торкається основоположних моментів цього процесу. Визнаючи самих людей творцями системи права, він зауважує, що будівництво держави повинно ґрунтуватися на свідомо до цього підготовлених кадрах українських інтелектуальних сил. У серії статей «Реформа правничих і суспільних наук» С. Дністрянський обгрунтовує думку про те, що будівництво правової держави має починатися з підготовки відповідних фахівців, які вестимуть Україну. Він подає систему правової вищої освіти, відводячи однаково важливу роль у ній правознавству, соціології та економіці. Учений наголошує що правники мають не лише володіти знаннями приписів, а й

бути творцями самого правового ладу. «Це велике суспільне завдання потребує глибокого знання людських потреб і суспільних змагань, воно потребує великої науки, яку треба заздальгідь здобути, щоб могли своєму народові віддати правдиву прислугу» [3, с. 4]. Тому питання про шлях розвитку правничих і суспільних наук С. Дністрянський відносить до основних питань державного будівництва. Виходячи зі способу виникнення самого права (право як прояв самоорганізації народу), учений наголошує, що наука права може повноцінно розвиватися лише на демократичному ґрунті. Адже саме в такій формі державної організації право утворюватиметься з актуальних людських потреб й утверджуватиметься самим життям соціальної спільноти, цим же й означаючи основний шлях розвитку Української держави.

Окрім того, правова наука не може обмежитися виключно передачею правових постанов – вона має відслідковувати, аналізувати та враховувати історичні й соціологічні основи людського життя, знати його у всіх проявах, «знати потреби народу та пізнати дух часу» [4, с. 247]. Тобто державне право має організовувати людей не для власної зручності, а задля загальної ідеї успішного співіснування й розвитку конкретної людської спільноти – народу.

Для того щоб правова система в державі була ефективною, С. Дністрянський показує нероздільність права із соціологією та економікою. Право є нормою людського співжиття, а отже, соціальним інститутом. Окрім того, у суспільстві основоположними, поряд із соціальними, є економічні відносини. Адже із самого початку люди об'єднуються в соціальні групи з економічних причин для забезпечення життєвих потреб. Ці ж економічні мотиви зберігаються й у державі. Лише у взаємозв'язку економіка, соціологія та право створюють повний образ суспільного життя. «Економіка розвивається на підставі суспільного й правового ладу; соціологія без економічних основ та утвердженого правового порядку є безвартним абстрактно; а правна система, яка б не враховувала підстави економічного життя, або сили й потреби суспільного життя, була б мертвою теорією або протиріччям самим у собі» [3, с. 5]. Виходячи з вищенаведеного, очевидно, що провідна ідея державності полягає в тому, що держава має служити економічним та суспільним цілям своїх громадян. Тобто саме утворення «держави» виступає засобом, а не метою. Формою втілення цього є державна влада із власним правовим апаратом. Наслідком забезпечення державою економічних і суспільних потреб населення є міцна держава, у якій усі системи (соціальна, економічна й правова) перебувають у гармонії. Якщо ж ця гармонія не налагоджена, відбувається протистояння проти влади. Очевидно, останнє (протистояння проти влади за умов відсутності гармонії вищенаведених систем) можна пояснити ще й психофізіологічними властивостями людського організму, реакцій його психіки на невідповідність стану особи в конкретних умовах. Якщо людина тривалий час перебуває в неприємних умовах, то вона починає шукати виходу, і першим інстинктивним проявом є протест проти такого незадовільного стану речей. Недарма в багатьох історичних працях ми натрапляємо на думки про волелюбність української нації. Ця риса української душі проявляється як наслідок частих намагань поневолення нашого народу іншими державами протягом історії.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, актуалізуючи ідею права в державницьких поглядах С. Дністрянського, відзначимо, що її визначальними рисами є:

- свідомо активна позиція громадян у державі, що відобразатиметься в нормативних правилах спільноти, тобто сам народ творитиме власне право, державу;
- самоорганізація народу як вихідний принцип ідеї державного права;
- високий рівень соціально-правової освіти як основи державного будівництва, де розуміння права ґрунтуватиметься на фундаментальних принципах функціонування соціальної спільноти.
- злагодженість в основних системах (соціальній, правовій та економічній), що виступає запорукою гармонійної взаємодії держави й народу.

Джерела та література

1. Академік Станіслав Дністрянський 1870–1935 / С. Дністрянський // Науково-довідкові видання з історії України. Пам'ятки політико-правової культури України. – Вип. № 21. – 93 с.
2. Дністрянський С. Нова держава / С. Дністрянський // Український скиталець. – Відень ; Прага ; Львів, 1923. – С. 7, 14, 15.
3. Дністрянський С. Реформа правничих і суспільних наук / С. Дністрянський // Воля. – Т. 2, ч. 1. – С. 4–5.
4. Дністрянський С. Реформа правничих і суспільних наук / С. Дністрянський // Воля. – Т. 2, ч. 6. – С. 247.

5. Дністрянський С. Погляд на теорії права та держави : ювілейний зб. Наук. т-ва ім. Шевченка у Львові в п'ятдесятиліття оснований. 1873–1923 / С. Дністрянський. – Львів, 1925. – 63 с.
6. Еллинек Г. Борьба старого права с новым / Г. Еллине. – М., 1908. – С. 8.

References

1. «Academician Stanislav Dnistriansky 1870-1935», «Scientific reference books on the history of Ukraine. Attractions political and legal culture of Ukraine», No 21, 93 p.
2. Dnistriansky, S. (1923) «New state», «Ukrainian wanderer», Vienna-Prague-Lviv, Pp. 7, 14, 15.
3. Dnistriansky, S. «Reform of Law and Social Sciences», «Freedom», Vol. 2, Part 1, Pp. 4–5.
4. Dnistriansky, S. «Reform of Law and Social Sciences», «Freedom», Vol. 2, Part 6, P. 247 .
5. Dnistriansky, S. (1925) «A look at the theory of law and state: Anniversary Collection Shevchenko Scientific Society in Lviv in fiftieth foundation. 1873–1923», Lviv, 63 p.
6. Jellinek, G. (1908) «Fight the old rules to the new», Moscow, P. 8.

Олещук Екатерина. Актуализация идеи права в государственных взглядах С. Днистрянского. В статье рассмотрена проблема актуализации идеи права в государственных взглядах С. Днистрянского на фоне современности. Анализ ведущих положений социально-правовых взглядов ученого показал их соразмерность во многих аспектах с современностью. В частности, вопрос самоорганизации народных масс, уровень и направление социально-правового образования как основы государственного строительства и, главное, определение самого гражданина как субъекта активных превращений в государстве.

Ключевые слова: идея права, народ, социальное сообщество, государство.

Oleshchuk Kateryna. Updating the Idea of Law in Support of S. Dnistrianskyi Views. The article deals with the issue of updating the idea of law in the country in research S. Dnistrianskyi. Formation of the idea of law in the country is seen on both sides, social and community national position regarding state. The people as a social community are the creator of its own law and determine its content. The state is considered only as an organizational shell of nation community. Self-organization of the people is the starting principle the idea of state law in S. Dnistrianskyi. Another fundamental aspect for the development of the idea of law academic interaction defines three major areas of age, social, economic and legal. Only in that its interaction they produce natural, relevant, effective law in the country. After all, only considering the foundations of social life (customs, traditions, social trends, etc.) as well as providing basic economic needs of the people, state law may have a basis in its solid wasps.

Key words: the idea of law, people, social community, state.

Статтю отримано 31.08.2014 р.

УДК 111.6:316.354

Людмила Онейда

Від праксеології до технологій ефективної діяльності

З урахуванням можливостей праксеологічного підходу у виявленні принципів та факторів ефективності, а також у сприянні впровадженню ефективності на різних рівнях: від індивіда, через організацію й аж до суспільства загалом, у межах дослідження показано колізії та суперечності руху теоретичної думки й практичної діяльності організацій на шляху до успіху та на цій основі – виокремлення принципів ефективної діяльності. Останні зводяться до принципу взаємостосунків підтримки, групового прийняття рішень і групових методів керівництва, постановки високих виробничих цілей, а також необхідності врахування мінливого характеру навколишніх умов.

Ключові слова: праксеологія, діяльність, результативність, ефективність, провайдинг ефективності, успішність.

Постановка наукової проблеми та її значення. У пошуках принципів ефективної діяльності людство перебуває з давніх-давен і до сьогодні. У результаті, накопичені в цій сфері знання й досвід – невичерпні. Завдання полягає в їх освоєнні, розумінні та вмінні застосовувати у своїй повсякденній практичній діяльності.